

Sukupuolikysymykset työturvallisuudessa ja työterveydessä

Viraston raportin yhteenveto

Naisten ja miesten työelämässä on myös työturvallisuus- ja työterveysasioiden (TTT) kannalta merkittäviä eroja. Yhteisön uuden työturvallisuus- ja työterveysstrategian (*) tavoitteena on "valtavirtaistaa" eli liittää sukupuoleen liittyvä kysymys osaksi työturvallisuus- ja työterveystoimintaa. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi virasto on tuottanut raportin, jossa käsitellään sukupuolten välistä eroa työpaikalla tapahtuvissa loukkaantumissa ja sairastumisissa, tiedoissa esiintyvissä puutteissa sekä riskien torjunnan edistämisessä.

Raportin keskeiset päätelmät

- Tarvitaan jatkuvia ponnisteluja sekä naisten että miesten työolojen parantamiseksi.
- Sukupuolesta johtuvilla eroilla on työoloissa ratkaiseva merkitys työperäisten terveysvaikutusten kannalta. Sekä tutkimuksessa että käytännön toimenpiteissä on otettava huomioon miesten ja naisten todelliset työtehtävät sekä altistumisessa ja työoloissa ilmenevät erot.
- Tutkimusta ja seuranta voidaan parantaa ottamalla sukupuolta koskeva ulottuvuus järjestelmällisesti mukaan tiedonkeruuseen, suhteuttamalla se työtuntien määrään (naisten työaika on yleensä miehiä lyhyempi) ja perustamalla altistumista koskeva arvio todelliseen työmäärään. Epidemiologisten menetelmien osalta on arvioitava niihin mahdollisesti liittyvä sukupuolta koskeva vinouma. Kansallisessa onnettomuusraportoinnissa ja tutkimuksissa sekä muiden seurantajärjestelmien tunnusluvuissa on otettava tehokkaasti huomioon naisiin kohdistuvat työelämän riskit.
- Naisten turvallisuuteen ja terveyteen kohdistuvia vaaroja on aliarvioitu ja laiminlyöty miesten vastaaviin verrattuna sekä tutkimuksen että ennaltaehkäisyn osalta. Tähän epätasapainoon pitäisi kiinnittää huomiota tutkimuksessa, tietoisuuskampanjoissa ja ennalta ehkäisevissä kampanjoissa.
- "Sukupuolineutraalin" lähestymistavan omaksuminen päätöksenteossa ja lainsäädännössä on johtanut siihen, että naisiin kohdistuviin työperäisiin riskeihin ja niiden ehkäisemiseen on uhrattu vähemmän kiinnostusta ja voimavaroja. Euroopan työturvallisuus- ja työterveysdirektiivit eivät kata kotona työskenteleviä (pääasiassa naisia) henkilöitä. Lainsäädäntö ei aina ulotu epävirallisessa työsuhteessa esimerkiksi omalla maatilalla avio- tai avomiehen kumppanina työskenteleviin naisiin. Sukupuolen osuutta koskevien vaikutusten arviointi pitäisi suorittaa tämänhetkisten ja tulevien työturvallisuus- ja työterveysdirektiivien mukaisesti vakiomuotoisena ja kiinnittäen huomiota palkkaukseen.
- Sen tiedon perusteella, joka on tällä hetkellä käytössä ehkäisevästä työstä ja sukupuolta koskevan aspektin ottamisesta mukaan TTT-asioihin, tämänhetkisiä direktiivejä voitaisiin soveltaa käytäntöön sukupuolten entistä paremmin huomioon ottaen, vaikka samalla on myös tarpeen arvioida sukupuolen vaikutuksen osuutta ja kiinnittää huomiota tiedoissa oleviin aukkoihin.
- Sukupuolittetoissa toimenpiteissä pitäisi omaksua osallistuva lähestymistapa, jossa työntekijät ovat mukana ja jossa toiminta perustuu todellisia työtilanteita koskevaan tutkimukseen.

- Naisten työturvallisuuden ja työterveyden parantamista ei voida nähdä erillisenä laajemmista työpaikkojen ja yhteiskunnan syrjäntäkysymyksistä. Työturvallisuuden ja työterveyden pitäisi olla osa työelämän yhdenvertaisuustoimia. Sukupuolta koskevan osatekijän pitäisi olla mukana myös silloin, kun työturvallisuus- ja työterveysasioita pyritään ottamaan mukaan muun päätöksenteon piiriin, kuten yleisen terveydenhuollon tai yritysten yhteiskunnallista vastuuta koskevien toimien piiriin.
- Naiset ovat kaikilla tasoilla aliedustettuina työturvallisuus- ja työterveysasioita koskevassa päätöksenteossa. Heidän pitäisi olla yhä enemmän suoraan mukana, ja naisten näkökantojen, kokemusten, tiedon ja taitojen pitäisi heijastua TTT-strategioiden laatis- ja käyttöönottovaiheeseen.
- On olemassa onnistuneita esimerkkejä siitä, miten sukupuoli voidaan ottaa mukaan tai miten siihen voidaan kiinnittää huomiota tutkimustavoissa, käytännön toimenpiteissä, neuvonnassa ja päätöksenteossa sekä erilaisten muiden työvälineiden ja yksittäisten toimien yhteydessä. Hankitut kokemukset ja käytössä olevat resurssit pitäisi voida jakaa.
- Vaikka naisten työolojen ja työtilanteen yleiset suuntaukset ovatkin samankaltaisia eri jäsenvaltioissa ja ehdokasmaissa, yleisten suuntausten sisällä on olemassa myös maakohtaisia eroja. Yksittäisten maiden pitäisi tutkia omia erityisolosuhteitaan sukupuolen ja TTT-asioiden osalta asianmukaisiin toimiin ryhtymiseksi.
- Holistinen lähestymistapa TTT-asioiden sekä työn ja elämän kosketuspinnan käsittelyssä sekä entistä laaja-alaisempi lähestymistapa työn organisaatioon ja työssäkäyntiin yleensä edistäisivät työpaikan riskien ehkäisyä, mistä olisi hyötyä sekä naisille että miehille.
- Naiset eivät ole homogeeninen ryhmä, ja kaikki naiset eivät ole työssä perinteisissä "naisten töissä". Sama pätee miehiin. Holistisessa lähestymistavassa on otettava huomioon monimuotoisuus. Toimenpiteissä työn ja elämän välisen kosketuspinnan parantamiseksi on otettava huomioon sekä naisten että miesten työajat, jotka olisi laadittava molempien kannalta kiinnostaviksi.

Naisten ja miesten erilaiset elinolot työssä ja kotona

Vahvan sukupuolten välisen erottelun takia EU:n työmarkkinoilla naiset ja miehet kohtaavat varsin erilaisia työskentely-ympäristöjä ja erityyppisiä vaatimuksia ja paineita, vaikka he toimisivat samalla alalla ja harjoittaisivat samaa ammattia. Erottelua ilmenee eri alojen välillä sekä saman alan eri toimien välillä, ja usein samassa toimessakin naiset ja miehet suorittavat eri työtehtäviä. Myös työpaikkojen vertikaaliset erot ovat tuntuvia, ja miehet toimivat yleensä todennäköisesti ylemmissä tehtävissä kuin naiset. Naisia on eniten osa-aikatoissa, joissa sukupuolten välinen ero on kaikkein selkeintä.

Myös muilla sukupuoleen liittyvillä eroilla työoloissa on vaikutusta työturvallisuuteen ja työterveyteen. Naiset on miehiä enemmän matalapalkkaisissa ja epävarmoissa työsuhteissa, mikä vaikuttaa heidän työoloihinsa ja heihin kohdistuviin riskeihin. Naiset vaikuttavat myös olevan taipuvaisia pysymään samassa työssä kauemmin kuin miehet, minkä vuoksi he myös altistuvat riskeille kauemmin. Työntekijöiden konsultointi ja heidän osallisuutensa ovat tärkeä tekijä riskien ehkäisemisessä, vaikka naiset usein toimivatkin tehtävissä, joissa järjestäytyneisyys on vähäistä ja joissa he eivät ole niinkään osallisina kaikkien tasojen päätöksenteossa.

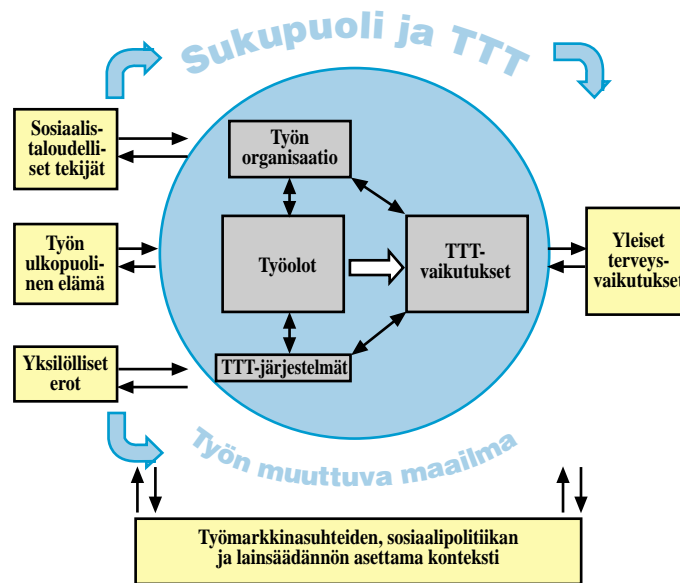
Työpaikkojen sisäinen ja ulkoinen sukupuolinen eriarvoisuus vaikuttaa myös naisten työturvallisuuteen ja työterveyteen, ja myös muiden syrjäntäkysymysten ja terveyden välillä on merkittäviä yhteyksiä. Naiset suorittavat edelleenkin suurimman osan palkattomasta kotityöstä sekä lasten ja omaisten hoitamisesta, vaikka he samaan aikaan olisivat kokopäivätyössä. Tämä lisää merkittävästi heidän päivittäistä työaikaansa ja kohdistaa heihin erityisiä paineita nimenomaan silloin, kun työjärjestelyt ja kotielämä eivät sovellu oikealla tavalla yhteen.

(*) "Työn ja yhteiskunnan muutoksiin sopeutuminen: Yhteisön uusi työterveys- ja työturvallisuusstrategia vuosiksi 2002–2006", Euroopan komission tiedote, KOM(2002) 118 lopullinen.

Joitakin esimerkkejä sukupuolierojen vaikutuksista riskeihin ja terveyteen

Vaaratekijä/terveysvaikutus	"Enemmän altistunut / suurempi esiintyvyys"	Huomautukset
Onnettomuudet	Miehet	Miesten osuus on suurempi, vaikka luvuissa on huomioitu naisten pienempi työtuntimäärä.
Yläraajojen sairaudet	Naiset	Suurta esiintyvyyttä on havaittu joissakin erityisen paljon toistuvia liikkeitä sisältävissä naisten suorittamissa tehtävissä, esimerkiksi kevyessä liukuhihnatyössä ja tiedonsyötössä, joissa heillä on vähän mahdollisuuksia vaikuttaa työskentelytapansa.
Raskaat nostot	Miehet	Silti myös siivousalalla, ateriapalveluissa ja hoitoalalla työskentelevät naiset kärsivät raskaiden nostojen ja kantamisen aiheuttamista vammoista.
Stressi	Naiset	Molemmat ilmoittavat suurista määristä, mutta naisille ominaisiin stressitekijöihin kuuluvat muun muassa sukupuolinen häirintä, syrjintä, vähän arvostetut työtehtävät ilman vaikutusmahdollisuuksia, emotionaalisesti vaativat työt sekä palkkatyön ja palkattoman kotityön aiheuttama kaksinkertainen taakka.
Väkivalta yleisön taholta	Naiset	Naispuolisilla työntekijöillä on enemmän kontakteja yleisöön.
Melu/kuulonmenetykset	Miehet	Esimerkiksi tekstiili- ja elintarvikealalla työskentelevät naiset voivat olla erityisen alttiita.
Työperäinen syöpä	Miehet	Naisten luvut ovat suurempia joillakin valmistusteollisuuden aloilla.
Astma ja allergiat	Naiset	Esimerkiksi puhdistusaineet, terveydenhoidossa käytettävät sterilointiaineet ja lateksihansikkaiden pöly samoin kuin tekstiili- ja vaateusteollisuuden pöly altistavat.
Ihosairaudet	Naiset	Esimerkiksi märin käsin työskentely ateriapalveluissa tai ihokontakti puhdistusaineisiin ja hiustenkäsitteleykemikaaleihin altistaa.
Infektiosairaudet	Naiset	Esimerkiksi terveydenhoidossa ja lastenhoitotyössä nämä ovat yleisiä.
Sopimattomat työ- ja suojavälineet	Naiset	Monet työvaatteet ja -välineet on suunniteltu "keskivertomiehille", mikä aiheuttaa ongelmia naisille ja muille kuin "keskivertomiehille".
Lisääntymiskyky	Molemmat	Laiminlyötyjä alueita ovat hedelmällisyys, kuukautishäiriöt, vaihdevuodet sekä miesten lisääntymiseen liittyvät terveysnäkökohdat.
Sopimattomat työajat	Molemmat	Miehet tekevät keskimäärin pidempää maksettua työaika, kun taas naiset tekevät enemmän palkatonta työtä kotona. Molemmat tahtoisivat nykyistä parempaan tasapainoon oman elämän ja työn välillä.

Kaavakuva työturvallisuuden ja työterveyden vaikuttavista sukupuolieroista

Sukupuolierojen havaitseminen ja huomioonottaminen

Huonon terveyden ehkäiseminen ja hyvinvoinnin edistäminen työpaikalla ovat tärkeitä sekä naisten että miesten työn laadun kannalta. Työn suunnittelu, sen organisointi sekä käytettävät välineet perustuvat usein ajatukseen "keskivertotyöntekijästä", vaikka työtehtävien jakaminen ja sovittaminen työntekijöille perustuvat EU:n lainsäädäntöön. Naiset huomioon ottava töiden helpottaminen tekee niistä helpompia myös miehille. Raportissa on mukana "sukupuolitietoinen" ("gender sensitive") tutkimus- ja toimenpidemalli. Erillisessä osassa on lisäksi yhteenveto "sukupuolitietoisesta" riskinarviointitavasta. Lisätietoja on saatavilla viraston www-sivuston erillisestä osasta (katso lisätietoja).

Lisätietoja

Viraston raportissa *Gender issues in safety and health at work – A review* on lisää tietoa naispuolisiin työntekijöihin kohdistuvista riskeistä ja niiden ehkäisemisestä samoin kuin "sukupuolitietoisesta" lähestymistavasta. Raportti on saatavilla osoitteesta <http://agency.osha.eu.int/publications/reports/209/en/index.htm>.

Tiedote 43 sukupuolierojen huomioonottamisesta riskien ehkäisemisessä on saatavilla osoitteesta <http://agency.osha.eu.int/publications/factsheets/>.

Viraston www-sivustolla oleva erillinen osasto sisältää linkejä naisten työturvallisuutta ja työterveyttä koskevaan tietoon (<http://gender.osha.eu.int>).